

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΠΟΥΡΑΣ

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΕΥΡΙΠΙΔΗ

ΑΘΗΝΑ 1999-08-16

C: Κωνσταντίνος Μπούρας
Σμολένσκι 22
114 72 Αθήνα
Τηλ. 3619249
Τηλ. Κινητό 0932/195594
E-mail: kbouras@compulink.gr
Internet: www.konstantinosbouras.gr

(κείμενο για το οπισθόφυλλο του βιβλίου)

Ο Ευριπίδης πέρασε τους τελευταίους μήνες της ζωής του στην αυλή του βασιλιά Αρχέλαου στη Μακεδονία. Ο μύθος που έφτασε ως εμάς λέει ότι πέθανε κατασπαραγμένος από σκυλιά. Παρακολουθούμε την αγωνία του να προλάβει να ολοκληρώσει το τελευταίο του έργο, τις «Βάκχες» ενώ οι εχθροί του караδοκούν και του στήνουν συνεχώς παγίδες. Ένα φανταστικό ταξίδι σε μια μακρινή και ταραγμένη εποχή. Ένας δραματικός μονόλογος σε εικοσιτέσσερις σκηνές-επεισόδια που διανθίζονται με στοιχεία κωμικά.

(βιογραφικό για το αυτί του βιβλίου με φωτογραφία)

Ο Κωνσταντίνος Μπούρας γεννήθηκε στην Καλαμάτα το 1962. Ζει και εργάζεται στην Αθήνα ως διπλ. Μηχανολόγος μηχανικός Ε.Μ.Π. (1985) και θεατρολόγος, πτυχιούχος του Τμήματος Θεατρικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών (1994) και D.E.A. Paris III (1998). Έχει εκδώσει μέχρι τώρα έντεκα βιβλία στα ελληνικά, ένα μυθιστόρημα στα γαλλικά και θα εκδοθούν προσεχώς θεατρικά του έργα στα αγγλικά και γαλλικά.

Έργα του ιδίου:

Ο Πορφύρος Ήλιος του Έρωτα και του Θανάτου, Τέχνη και Λόγος 1987.

Άγουρος Έρωτας, Τέχνη και Λόγος 1988.

Η Κοιλιά των Νεκρών Ερώτων, Πλέθρον 1990.

Έρωτας Ηλιότροπος, Πλέθρον 1993.

Ο ποιητής του Abdeljebbar, Πλέθρον 1995.

Αγαύης Έρωτας, Οδυσσέας 1995.

Η Φωνή του Μανδραγόρα, Οδυσσέας 1997.

Έρωτας Τριμαργικός, Πλέθρον 1997.

Στον Αστερισμό της Εκάτης, Δωδώνη 1997.

Έρωτες Γυρίνων και Κρίνων, Οδυσσέας 1998.

Έρωτας Παλίμψηστος, Το Ροδακίό 1999.

Le Chant de la Mandragore, La Bruyère, Paris 1999.

Conspiracy in Algeria, Avon Books, London 1999.

Palmiers et Mandragores, L'Harmattan, Paris 1999.

Στο εξώφυλλο: φαγιούμ από την Αίγυπτο της εποχής των Πτολεμαίων.

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΕΥΡΙΠΙΔΗ

ΑΛΦΑ

Είμαι πάνω στο κάρο, φορτωμένος μαζί με άλλα πράγματα που έχουν προορισμό τη Μακεδονία. Ο αμαξάς λαγοκοιμάται. Ευτυχώς μερικά σύννεφα μετριάζουν την ανυπόφορη ζέστη. Μετρώ τις ερμαϊκές στήλες στην άκρη του δρόμου. Ο φαλλός αποτρέπει τους εχθρούς από το να εισβάλλουν στην πόλη. Όμως είναι θέμα χρόνου. Η Αθήνα έχει ξεφτίσει. Η παλιά της δόξα, μια πικρή ανάμνηση για τους γέρους, δε σημαίνει τίποτα για τους νεότερους που περνάνε τη μέρα τους στην παλαιίστρα. Έχω χρόνια να πάω. Ακόμα ταγγίζει στην όσφρησή μου το αραβικό λάδι με το οποίο αλείφουν τα κορμιά. Η άμμος κολλάει επάνω τους και τα κάνει να γυαλίζουν. Ο έρωτας δε σήμαινε πολλά πράγματα για μένα. Η σπηλιά μου στη Σαλαμίνα, το πιθάρι όπου κούρνιαζα να κοιμηθώ κι ο μαύρος γάτος με τα χρυσά μάτια. Ίδού ο κόσμος μου! Αυτή είναι η τελευταία ανάμνηση που παίρνω φεύγοντας από την Αθήνα. Ο γάτος κουρνιάζει στα πόδια μου, ανήσυχος, δεν του αρέσουν οι μετακινήσεις. Είναι πολύ γέρος όμως πια για να το σκάσει. Έτσι δεν έχει άλλη επιλογή από το να μ' ακολουθήσει. Τι θα βρούμε άραγε στην αυλή του Αρχέλαου; Η καρδιά μου σφίγγεται που αναγκάζομαι να γίνω τώρα στα γεράματα γελωτοποιός ενός βασιλιά! Δε λέω, με γέμισε δώρα και υποσχέσεις με τους πρεσβευτές του. Η τραγωδία έγινε μόδα στο Βορρά, τώρα που αργοπεθαίνει στην κοιτίδα της, στο αρχαίο θέατρο του Διονύσου... Πόσες πίκρες αλλά και πόσες χαρές. Οι απογοητεύσεις δεν θα με κάνουν να ξεχάσω την Αυγή πάνω από τον Υμηττό και το πλήθος που μαζεύεται φωνασκώντας –μερικοί διαπληκτίζονται κιόλας, άλλοι έρχονται στα χέρια– οι συζητήσεις δίνουν και παίρνουν για το τι ετοιμάζει πάλι ο αιρετικός τους τραγικός. Ανάμεσα στους εχθρούς μου κι ο Αριστοφάνης. Πρώτος-πρώτος, κρατάει σημειώσεις για την επόμενη κωμωδία του. Ο αντιγραφάας! Συγγραφέας με ξένα κόλλυβα. Τα μισά του έργα παρωδούν τις τραγωδίες μου. Κι ο κόσμος γελάει είτε από άγνοια είτε από χαιρεκακία είτε από υπολογισμό. Οι χωριάτες! Παλιά οι κωμικοί τους πέταγαν σύκα και ρεβίθια και κουκιά για να τους αποσπάσουν τις επευφημίες και να επηρεάσουν τους κριτές. Τώρα που εκλεπτύνθηκαν –ας πούμε– τα γούστα του κοινού είναι της μόδας να διακωμωδούν τον Ευριπίδη και τους σοφιστές. Τι σύγχυση! Δεν έχω καμία σχέση με τους σοφιστές. Κάποιοι από αυτούς με θαυμάζουν, λέει. Ο Σωκράτης είναι φανατικός αναγνώστης μου και μου έστειλε πολλές φορές μηνύματα μ' ωραίους μαθητές του να πάω να τον συναντήσω. Είμαι τόσο μονήρης κι είναι τόσο σύντομη η ζωή για το έργο μου. Δεν έχω χρόνο για τέτοιες πολυτέλειες. Το έργο μου... που με τριβελίζει χρόνια τώρα θέλω να λέγεται “Πενθέας”. Θα δούμε... αν θα προλάβω να το τελειώσω πριν πεθάνω. Σίγουρα ο Αρχέλαος θα με βάλει να γράψω μία τραγωδία που να ηρωοποιεί αυτόν και τους προγόνους του. Κι οι νόμοι της φιλοξενίας θα μ' αναγκάσουν να υποκύψω. Ο καθένας δίνει ό,τι έχει. Και το περιττό χάνεται στη χοάνη του Χρόνου μαζί με άλλα άχρηστα πράγματα. Αχ, πώς θά 'θελα να μην είχα αυτό το χάρισμα: της καθαρής όρασης. Είναι στιγμές μετά από επώδυνη μοναξιά, που έχουν περάσει μέρες και δεν έχω ανταλλάξει ούτε μια κουβέντα με ζωντανό, τότε η ακοή μου οξύνεται κι όχι

μόνο η ακοή. Ακούω και βλέπω πράγματα που δεν υπάρχουν. Πολιτείες μαγικές, του παρελθόντος ή του μέλλοντος. Κάποιοι ανεβάζουν τα έργα μου σε μια γλώσσα που δεν καταλαβαίνω. Μερικές φορές γελάω γιατί γνωρίζω κάποιες από τις ηρωίδες μου κι αναρωτιέμαι τι να σημαίνουν άραγε αυτά τα κινήματα και τα ξεσπάσματά τους. Και γιατί παίζουν χωρίς μάσκα; Και γιατί τη νύχτα και όχι με το φως της μέρας; Το κοινό είναι καλύτερο. Ακούει προσεκτικά καπνίζοντας και στο τέλος χειροκροτεί μανιασμένο. Αν είχα αυτό το κοινό στον καιρό μου δεν θα έχανα ούτε ένα βραβείο. Τέλος πάντων. Πέρασαν αυτά. Ο γάτος μπήγει το νύχι του στο πόδι μου κι η ραχοκοκκαλιά του σπαρταράει. Θα βλέπει εφιάλητη. Το κακόμοιρο! Πρόσφυγας στα γεράματά του! Κακόμοιρος κι εγώ! Ας γείρω να κοιμηθώ μήπως μεταφερθώ πάλι στη σπηλιά μου. Να μ'επισκέπτονται το κύμα και οι πεταλούδες, να κρυφακούω στα κοχύλια τη γέννηση του σύμπαντος Κόσμου και να πονώ όσο δεν πόνεσε ποτέ κανείς.

BHTA

Τα σκυλιά ουρλιάζουν μέσα στη νύχτα. Κι ο γάτος ανατριχιάζει. Οι κόρες των ματιών του μεγαλώνουν μέσα στο σκοτάδι. Το παλάτι του Αρχέλαου είναι κρύο. Κι ο αέρας βαρύς από τ' ανατολίτικα αρώματα και τα μυρωδικά. Μόλις πριν από λίγο σταμάτησαν να τραγουδούν και να τσουγκρίζουν τα κροντήρια. Μυρίζει εμετό, κρασί και σπέρμα. Η ταγκισμένη μυρωδιά του ιδρώτα που κανένα μυρωδικό δεν μπορεί να τη σκεπάσει. Ασα οι ανήσυχες νύχτες της νιότης με το πλησίασμα των σωμάτων. Τα ατέλειωτα δειλινά που σάλπιζαν την έναρξη μιας άλλης ζωής υπόγειας, στα στενά του λιμανιού και στα χαρακώματα γύρω από τα τείχη της Αθήνας. Τα κορμιά που έσμιγαν στα τυφλά κι άλλοτε σχεδόν χωρίς ν' αγγίζονται εκτός από το ελάχιστο εκείνο στήριγμα που μεταγγίζει την ηδονή σε άλλο σκεύος. Και η παπαρουνόσκονη φερμένη από τους εμπόρους που έρχονταν από το δρόμο του μεταξιού... Χαμένος χρόνος. Ώρες για πέταμα. Διασκεδάσεις για αργόσχολους. Εγώ είχα ένα σκοπό να φτάσω. Ένα χρέος να ξεπληρώσω. Σε ποιόν; Προτιμώ να μην το σκέφτομαι. Το έργο, το έργο μετράει. Και πρέπει να προλάβω να ξεπληρώσω το χρέος μου πριν πεθάνω. Τα σκυλιά του Αρχέλαου αλυχτάνε. Παράξενο! Νομίζω ότι είχαν την ίδια υλακή στ' αυτιά μου όταν έγραφα την τραγωδία της Ινούς που κατασπάραξαν το γιο της τα σκυλιά. Κι η τραγωδία που θέλω να γράψω έχει ένα σπαραγμό.

Το γατί με κοιτάζει στα μάτια μ' εκείνη την έκφραση της Σφίγγας που θαρρείς ότι θα σου διηγιόταν τόσα πολλά πράγματα για τη μοίρα σου και τη μοίρα των άλλων ανθρώπων, αν μπορούσε μόνο να μιλήσει στη γλώσσα σου. Αύριο πρέπει επειγόντως ν' αρχίσω με τον πρόλογο του Διονύσου. Αν μ' αφήσει ο Αρχέλαος στην ησυχία μου, που πολύ αμφιβάλλω. Ήδη απόψε στο δείπνο μου πέταξε το υπονοούμενο: "ανυπομονώ να γράψεις το καλύτερο σου που θα δοξάσει εσένα και τη γενιά μου. Προς συμφέρον όλων μας, εννοείται!" Οι τύραννοι και οι πλούσιοι και ιδιαίτερα οι πλούσιοι τύραννοι πιστεύουν πως όλα αγοράζονται. Και πεθαίνουν χωρίς να βγουν από την πλάνη τους. Εκτός αν ο τροχός της μοίρας γυρίσει και τα χάσουν όλα, όπως η αγαπημένη μου η Εκάβη. Πόσο ευάλωτη είναι και πόσο οργισμένη! Ο θυμός της θα μπορούσε να σηκώσει τρικυμία στα πέλαγα, τα δάκρυά της θα έκαναν τον ουρανό να βρέξει φωτιά κι οι αναστεναγμοί της θα έκαναν και τις πέτρες να ματώσουν. Αν ξαναέγραφα τις "Τρωάδες" και την "Εκάβη" θα έβαζα ένα παραχορήγημα: τα πεύκα να την ακολουθούν και ν' αναρριγούν με τον αναστεναγμό της. Ένας δεύτερος Χορός, Χορός δέντρων... Θα πρέπει να είμαι τρελός. Έφαγα πολύ για βράδυ. Η μακεδονική μαγειρική με ζάλισε. Όλα αυτά τα κρέατα με την πικάντικη σάλτσα! Και το κρασί τους που πίνουν ανέρωτο με χτύπησε στο κεφάλι. Μείνε άγρυπνος φρουρός γάτε μου να κοιμηθώ εγώ. Και μην ξεμακρύνεις καθόλου. Τα σκυλιά της Μακεδονίας δεν αστειεύονται. Κι εσύ δεν είσαι συνηθισμένος σε αγώνες. Θα σε κάνουν μια μπουκιά μέχρι να πεις "κύμινο".

ΓΑΜΑ

Ο Αρχέλαος με ρώτησε τι τραβάει η όρεξή μου για ερωτική συντροφιά. Ο αφελής! Νομίζει ότι έτσι το εργάκι για τους προγόνους του θα γίνει καλύτερο. Ότι η έμπνευση είναι κάτι που έρχεται από έναν ιδρωμένο μηρό ή από ένα φιλί με δόντια που μυρίζουν дуόσμο. Είμαι γέρος για όλα αυτά. Όμως του ζήτησα να μου χαρίσει μια Περσίδα σκλάβα λίγο άγρια και με κινήσεις λιονταριού για να μου πατάει την πλάτη με τον τρόπο που μόνο αυτή κατέχει και να μου αλαφραίνει τους πόνους από τ' αρθριτικά. Η υγρασία της Μακεδονίας μου τα επιδείνωσε. Κι οι σουβλιές ώρες-ώρες μου κόβουν την ανάσα. Νά 'την, έρχεται. Τα μάτια της είναι πιο μαύρα κι απ' τη νύχτα κι είναι σα να κρύβουν κάτω από τη στάχτη τους μιαν απειλή. Πετάει το χιτώννα κι είναι τελείως γυμνή και φρεσκολουσμένη. Νομίζω ότι πια δε με φοβάται. Με πλησιάζει σα να με λυπάται. Σκλάβα αυτή, σκλάβος κι εγώ στον ίδιο αφέντη. Αυτή με το κορμί της, εγώ με τι; Ποιος είπε ότι η γραφή δεν είναι υπόθεση σωματική; Εγώ γράφω μ' όλο το κορμί μου. Και μερικές φορές σταματώ ξεπνοϊσμένος, σα να έχω σκάψει και να έχω ξεθάψει όλους τους νεκρούς του Μαραθώνα.

Η μικρή μαλάζει το στήθος μου. Κατεβαίνει στην κοιλιά μου. Κλείνω τα μάτια και σκέφτομαι την Αγαύη. Κατεβαίνει πιο χαμηλά. Τότε μου έρχεται η εικόνα της Ιφιγένειας στην Αυλίδα όταν αγκαλιάζει τα γόνατα του πατέρα της και τον παρακαλάει να μην τη σφάζει.

Αυτή θα γράψω πρώτα: την «Ιφιγένεια στην Αυλίδα» κι έπειτα τον «Πενθέα». Όχι, καλύτερα να το πω «Αγαύη». Θα δούμε... Είμαι σ' ένα παχύ λιβάδι, λίγο πριν θερίσουν το στάχυ. Σε διάφορα σημεία κουρνιάζουν γατιά που παραμονεύουν τα φίδια. Χελώνες, σκορπιοί. Και ξάφνου έρχονται κάτι κυνηγιάρικα σκυλιά, άσπρα με μαύρες βούλες που πατάνε τα στάχια. Τα γατιά έρχονται κατά πάνω μου για να φυλαχτούν. Ο ήλιος γίνεται ένα τεράστιο στόμα σκυλόψαρου. Με καταπίνει πριν προλάβω να πω «Απόλλων!». Το χωράφι με τα σπαρτά φλέγεται. Η δούλα είναι υγρή κι εγώ φυλακισμένος ανάμεσα στα πόδια της. Κάνω μια κίνηση να ξεφύγω. Εκείνη το εκλαμβάνει ως συναίνεση και παίρνει θάρρος. Καλπάζει επάνω μου κι αφροί βγαίνουν από το στόμα της. Με τα νύχια της ξεσκίζει το στήθος μου. Τρεις σπασμοί και σταματάει.

Φεύγει αθόρυβα όπως ήρθε, σέρνοντας πίσω το χιτώννα της. Το λυχνάρι με το αρωματικό λάδι τρεμοπαίζει. Καιρός να κοιμηθώ να ξεκουράσω το μυαλό μου. Αύριο θα γράψω την «Ιφιγένεια εν Αυλίδι». Το εργάκι του Αρχέλαου ας περιμένει. Αν είχα εδώ το γιο μου –το μεγάλο μου– θα τον έβαζα να το γράψει αυτός, σαν άσκηση. Ίσως τον καλέσω. Θα δούμε.

ΔΕΛΤΑ

Νομίζω ότι κοιμήθηκα πάνω από δώδεκα ώρες. Οι κλεψύδρες σ' αυτό το παλάτι κάνουν ένα συριγμό που μου αποσπά την προσοχή και δεν μ' αφήνει να γράψω. Νοιώθω το ίδιο κενό, όπως όταν μου έρχεται να γράψω. Όλα γύρω μου φαίνονται τόσο άσχημα σα να είναι καλυμμένα από στάχτη, σα να είναι ο κόσμος γεμάτος σκουπίδια. Κι οι άνθρωποι μισοφαγωμένα σκαθάρια που περπατάνε κι ο ήλιος λάμπει γαλάζιος μέσα από τις πληγές του. Ακούω την καρδιά της Ιφιγένειας. Χτυπάει γρήγορα σαν πουλιού. Το στομάχι της δε δέχεται τροφή ούτε νερό. Την πλησιάζει ο Αγαμέμνωνας. Μυρίζει αντρίλα. Ο ιδρώτας του της φέρνει λιποθυμία. Κοιμάται και βλέπει τη θεά με το ελάφι της. Κάθεται δίπλα σε μια πηγή και της χαμογελάει. Είναι όλα πράσινα και πολύ φωτεινά από την άλλη πλευρά του ωκεανού. Η Ιφιγένεια είναι έτοιμη να θυσιαστεί. Ξυπνάει και παρακαλεί τον πατέρα της να τελειώνουν μια ώρα αρχύτερα. Δεν θέλει να παντρευτεί και να δέχεται τον άντρα της που γυρίζει από τη μάχη και να μυρίζει όπως ο στρατάρχης Αγαμέμνων νωρίτερα. Η θεά την περιμένει. Μια γαλάζια νεφέλη θα την πάρει ψηλά. Στη θέση της πάνω στο κρύο μάρμαρο του βωμού ένα ελάφι. Οι Έλληνες ζητωκραυγάζουν. Οι ιαχές τους φτάνουν μέχρι τον ουρανό. Σηκώνεται ούριος άνεμος. Τα καράβια αποπλέουν βιαστικά για την Τροία. Τα πανιά τους περήφανα φουσκώνουν από το ρωμαλέο αέρα. Δε θα γυρίσουν με τον ίδιο τρόπο...

Έγραφα όλο το απόγευμα κι όλη τη νύχτα μέχρι που ξημέρωσε. Έτρεξα στον βασιλιά. Είχε ξυπνήσει και ασκείτο στο τόξο. Το πήρε στα χέρια του με αδημονία κι έβαλε το γραμματικό του να το διαβάσει ενόσω αυτός καθάριζε πορτοκάλια μ' ένα λεπτό καλοακονισμένο μαχαίρι.

Από το ύφος του ένοιωσα την απογοήτευση που δεν ήταν το δικό του έργο, η ηρωική ιστορία της γενιάς του. Ήταν λάθος μου να μην τον ειδοποιήσω πριν αρχίσει η ανάγνωση. Αλλά μέσα στον ενθουσιασμό μου νομίζω κάθε φορά που τελειώνω κάτι πως άγγιξα ένα μήλο και το μετέτρεψα σε χρυσάφι. Και βιάζομαι να το χαρίσω στον πρώτο που θα βρω και να μοιραστώ τη χαρά μαζί του. Έτσι είμαι εγώ.

Παρόλα αυτά ο βασιλιάς απόλαυσε το διάβασμα. Ενθουσιάστηκε στα σημεία που μνημονεύεται η νικηφόρα εκστρατεία στην Τροία. Κι εκεί που όλοι οι οίωνοι –μετά τη θυσία της Ιφιγένειας– δείχνουν ότι όλα, θεοί και στοιχεία της Φύσης είναι με το μέρος των Ελλήνων σηκώθηκε κι άρχισε να περπατάει πέρα-δώθε. Κοίταξα ανήσυχος το Φίλανδρο, τον αρχιγραμματικό του. Αυτός μου έκανε ένα καθησυχαστικό νόημα. Αργότερα μου εξήγησε ότι ο βασιλιάς σκόπευε να εκστρατεύσει στα βάθη της Ανατολής, να καταλάβει την Περσία και να φτάσει ακόμα πέρα, εκεί που είναι η πηγή του μεταξίου.

Το έργο φαίνεται ότι άρεσε κι ο βασιλιάς παράγγειλε να ετοιμάσουν πολλά αντίγραφα. Το πρώτο έργο που έγραψα στην αυλή του Αρχέλαου. Μου λείπει όμως το κοινό της Αθήνας. Οι εχθροί μου θα το έβρισκαν υπερβολικά συναισθηματικό και κατώτερο από τα άλλα μου έργα. Θα είχε όμως πολλές πιθανότητες να κερδίσει το βραβείο στα Μεγάλα Διονύσια γιατί μιλάει για τις παλιές καλές μέρες που οι Έλληνες πολεμούσαν ενωμένοι τον εξ ανατολών κίνδυνο. Θα το στείλω στο γιο μου να το διδάξει στις επόμενες γενιές. Θα βρει εύκολα χορηγό για την παράσταση.

ἘΨΙΛΟΝ

Τώρα που άδειασα από την Ιφιγένεια θ' αρχίσω να γράφω το εργάκι του Αρχέλαου. Όσο εύκολο μου είναι να γράψω κάτι που με βασανίζει άλλο τόσο δύσκολο είναι –σχεδόν ακατόρθωτο– να γράψω κάτι κατά παραγγελίαν. Θ' αναγκαστώ να συρράψω κομμάτια από παλιότερά μου έργα, να κλέψω τους ίδιους μου τους στίχους... Όσο για τους στίχους άλλων μου είναι τελείως αδύνατο, γιατί δεν τους θυμάμαι και δε μελετώ ποτέ τα χειρόγρατά τους για να μην επηρεάζομαι... Ευτυχώς έχω φέρει τα χειρόγραφα όλων σχεδόν των έργων μου. Θ' αρχίσω να κλέβω λίγους στίχους από 'δω λίγους στίχους από 'κει και με κάποια βία το έργο θα βγει. Το αποτέλεσμα πρέπει να είναι ικανοποιητικό και ο βασιλιάς να κολακευτεί. Καθένας που έχει μεγάλα σχέδια για το μέλλον του θέλει να πείσει τους άλλους ότι ανήκει σε μεγάλη γενιά. Μπορεί σιγά-σιγά να το πιστέψει και ο ίδιος... Αχ, σε τι ταπεινώσεις αναγκάζει τον άνθρωπο η ηλικία! Αν ήμουν νεότερος θα μου αρκούσε η σπηλιά μου και ο ήχος του πελάγου. Μπορεί να γινόμουν βοσκός κι αντί να γράφω να παίζω φλογέρα, ό,τι μελωδία μου κατέβαινε στο νου. Και να την παίρνει αμέσως ο αγέρας, να μην αφήνει κανένα ίχνος πίσω της. Μόνο οι Νηρηίδες, τα κοχύλια και τα ξωτικά να την σιγοψιθυρίζουν μυστικά μέσ' την καρδιά τους για να διασκεδάζουν την πλήξη τους.

Σώπα και γράφε. Πρέπει να βγάλεις το μεροκάματό σου. Ο τύραννος δεν σε τρέφει δωρεάν. Κανένας τύραννος... Θα φωνάξω τη σκλάβα από την Περσία. Όχι, σήμερα μου χρειάζεται ένας σπουδαστής, ήσυχος και διακριτικός, να κάνει την περισσότερη δουλειά και να μην περηφανεύεται ύστερα γι' αυτό. Μμμ, είναι σα να ψάχνω φύλλους στ' άχυρα. Απόψε στο συμπόσιο θα εξετάσω προσεκτικά τους προστατευόμενους του αρχιγραμματικού και θα βρω έναν εμπιστοσύνης. Θα τον καταλάβω από τα μάτια. Τ' αγόρια έχουν μάτια ερεβώδη ή αρπακτικά κι οι ποιητές σαν πατημένα κυκλάμινα.

ZHTA

Το αγόρι είναι πολύ μελαχρινό κι αδύνατο. Οι φλέβες στα χέρια του ξεχωρίζουν σαν αλόγου, ακόμα και για μένα που δεν βλέπω πια καλά... Δε θυμάμαι τ' όνομά του. Δεν ξέρω αν ρώτησα καν πώς τον λένε. Το πιο πιθανό είναι ότι μου το είπαν και δεν το συγκράτησα. Κινείται βιαστικά και κάπως αμήχανα. Γέρνει λίγο, ενώ δεν είναι ιδιαίτερα ψηλός, σα να θέλει να κρύψει τα μέλη του. Στοιχηματίζω ότι δε γνωρίζει τις χαρές του έρωτα. Παρόλα αυτά έρχεται πάντα περιποιημένος. Τα μαλλιά του κολλημένα με λάδι, τα μαύρα κορακίσια του μαλλιά. Κι η μέση δαχτυλίδι. Κάποιες φορές όταν παρασύρεται από τη σύνθεση, νιώθω το ρυθμό ν' ανεβαίνει από τις γάμπες στη λεκάνη του και τότε μεταμορφώνεται. Τανύζει το σώμα του σαν τόξο κι η μελωδία το βέλος που βρίσκει πάντα το στόχο του. Είναι γεννημένος ποιητής. Έχει το σημάδι στο μέτωπο αυτών που θα χαρούν και θα πονέσουν πολύ, πριν αφήσουν την τελευταία τους αναπνοή. Γι' αυτό δεν βιάζεται. Τον ζηλεύω. Η ορμή του έχει ένα ρυθμό διαφορετικό από τις κολώνες του Παρθενώνα και μian άλλη γαλήνη. Μόνο που δε θα γνωρίσει ίσως το μεγαλείο ενός θεάτρου του Διονύσου, γεμάτο από κοινό που βουίζει σα μελίσσι, έτοιμο να σ' ανεβάσει στον έβδομο ουρανό ή να σε κατασπαράξει. Οι εποχές αλλάζουν γρήγορα. Μετά από έναν αιώνα φωτός έρχεται πάντα το σκοτάδι. Και τι φως! Αν είναι τόσο φθονερή η Νύχτα θ' αργήσει να ξημερώσει μετά από τέτοια λαμπρότη!

Το παιδί διαλέγει έξυπνα τους στίχους, αφού του υποδείξω εγώ την τραγωδία, εννοείται. Είναι καλός στη σύνθεση, απομνημονεύει γρήγορα, οικειοποιείται μέτρα που του φαίνονται τελείως ξένα στην αρχή και ξέρει να καθυστερεί όταν πρέπει. Όταν ο λόγος δεν κυλάει, όταν οι ραφές είναι φανερές και στο πιο άπειρο αυτί, ξαναγουρίζει στο ίδιο σημείο σα μυρμήγκι, άπειρες φορές, μέχρι η αιχμή να λειανθεί και το νερό να τρέξει στην πηγή της αθανασίας. Έχει το χάρισμα. Δεν ξέρω αν δοξαστεί σαν ποιητής. Πολλοί ξεκινούν κι ελάχιστοι επιμένουν. Οι πιο πολλοί σταματούν κάπου στην αρχή της διαδρομής κι εγκαταλείπουν. Είναι οι Σειρήνες πολλές. Και χειρότερη απ' όλες η αυτοεπιτίμηση. Τον κοιτάζω που απαγγέλλει και τα μάτια του αστράφτουν. Τα χέρια του γίνονται γενναϊόδωρα σαν πουλιά που δεν έχουν γνωρίσει το φόβο. Ξαφνικά τον λυπάμαι γι' αυτό που δεν θα γίνει. Το βλέπει στο βλέμμα μου και μαζεύεται σα να άπλωσε τα χέρια του σε κάτι απαγορευμένο. Πήρα το κεφάλι του με τα δυο μου χέρια και τον άφησα να κλάψει στο στήθος μου. Η γέριχη καρδιά μου –ποιος να το πίστευε;!– πετούσε αφηνιασμένη να βουλιάξει μαζί με τον ήλιο πέρα από τα βουνά.

Εκείνη τη νύχτα ο γάτος δεν με πλησίασε. Κοιμήθηκε με πληγωμένη υπερηφάνεια στο αίθριο. Παρά το φόβο των σκυλιών που αλυχτούσαν σα λυσσασμένα κάτω από το ολόγιομο φεγγάρι.

ΗΤΑ

Το έργο προχωράει τώρα πιο γρήγορα. Κάποιες στιγμές, όταν τελειώνουμε ένα χορικό, ο συγγραφέας καθυστερεί και με κοιτάζει. Ξέρει πως όταν τελειώσει αυτή τη δουλειά θα χαθούμε. Με βλέπει απορροφημένο στ' άλλα γραφτά που κρύβω με τρόπο στο συρτάρι και τ' ανασύρω κάποτε βιαστικά για να σημειώσω κάτι. Θέλει να με ρωτήσει τι είναι αλλά δεν τολμάει. Αν ήμουν νεότερος και στην Αθήνα του καλού καιρού δεν θα μ' ένοιαζε. Μα εδώ δεν μπορώ να έχω σε κανέναν εμπιστοσύνη.

Μια μέρα καταδέχομαι να του πω ένα ψέμα για να μετριάσω την περιέργειά του: ότι ξαναδουλεύω δήθεν την «Ιφιγένεια εν Αυλίδι» για μια μελλοντική παράσταση στην Αθήνα. Η δικαιολογία φάνηκε πιστευτή και βιάστηκε να υπερθεματίσει:

–Όπως ξαναδουλέψατε τον Ιππόλυτο!

–Ναι, του απάντησα αφηρημένα. Ο Ιππόλυτος! Τόσο πάθος για το τίποτα! Οι άνθρωποι καταστρέφονται σα ζουζούνια που τα πετάνε στη φωτιά οι θεοί για να διασκεδάσουν την αθάνατη πλήξη τους. Ναι, αναγκάστηκα να το ξαναγράψω. Παραήταν τολμηρό για την εποχή του. Με κατηγορήσαν για μισογυνισμό, ότι διαφθείρω δήθεν τα χρηστά ήθη της νεολαίας, ότι εισάγω «καινά δαιμόνια», ότι υπονομεύω το θεσμό της οικογένειας. Αναγκάστηκα να παλινωδήσω. Μπορεί να πέρασα πολλά και τα δάχτυλα των δυο μου χεριών μπορεί να μη φτάνουν να μετρήσουν τους εχθρούς μου, όμως δεν μου έδωσαν δα να πω και το κώνειο. Όχι ακόμα. Για το χαρακτήρα μου και την ελευθεροστομία μου πάλι καλά που πρόλαβα να φτάσω σ' αυτή την ηλικία. Βέβαια έβαλα τις δύο θεές, την Αφροδίτη και την Άρτεμη, να εξηγούν το τραγικό ελατήριο και την αρχή της ύβρεως με μια τόσο ξεφτισμένη επιχειρηματολογία που οι πιο νοήμονες ανάμεσα στους θεατές έπιασαν το υπονοούμενο και χαμογέλασαν σα να τους έκλεινα το μάτι κάτω από τη μάσκα του Βάκχου.

Το βρήκα! Θα βάλω το Διόνυσο στο έργο μου να μεταμφιέζεται και να ενεργεί ως Βάκχος, ως πράκτορας δηλαδή του εαυτού του. Αυτό το παιχνίδι νομίζω είναι ιδιαίτερα θεατρικό και δεν θα κινδυνέψω να κατηγορηθώ γι' ασέβεια.

Έδιωξα γρήγορα το μαθητή προς μεγάλη του απογοήτευση.

Εκείνο το βράδυ έγραψα τον πρόλογο των «Βακχών» που εκφωνεί ο Διόνυσος. Βρίσκω πως ο τίτλος «Βάκχες» ταιριάζει περισσότερο. Αυτές οι βάρβαρες γυναίκες από τη Φρυγία είναι οι πραγματικοί πρωταγωνιστές.

Έρχονται από τα βάθη της Ασίας, πιστές ενός θεού που γυρεύει εκδίκηση, σε μια πόλη που δεν τους έφταιξε τίποτα και σπέρνουν την τρέλα και τον πανικό. Είναι θύματα και θύτες, εργάτριες μέλισσες σ' ένα σκοπό που δεν κατανοούν αλλά τις αγγίζει στο πιο μύχιο σημείο της ύπαρξής τους. Θα έρθουν άπειρες γενιές από τέτοιες υπάρξεις πριν χαράξει η καινούργια Μέρα.

ΘΗΤΑ

Την άλλη μέρα ήμουν αφηρημένος κι ο μαθητής μου καθυστερούσε τη σύνθεση για να μου δείξει ότι το εργάκι του Αρχέλαου ήταν αποκλειστικά δικό του. Τον παρότρυνα να συνεχίσει αδιαφορώντας για την ψυχολογία του. Αυτό τον έκανε να ζηλέψει περισσότερο το άλλο έργο, αυτό που απασχολούσε τη σκέψη μου ολόκληρη.

–Γράφω κι εγώ ένα έργο.

–Αλήθεια; του απάντησα αφηρημένα.

–Έναν «Ιππόλυτο». Όχι σαν το δικό σας. Ούτε τον πρώτο ούτε το δεύτερο «Ιππόλυτο» σας, βιάστηκε να ολοκληρώσει.

Έμεινα για λίγο συλλογισμένος. Βέβαια, αυτό είναι. Έπρεπε να το φανταστώ.

Δε μπορεί παρά ένας νέος ταλαντούχος σαν κι αυτόν να είναι και φιλόδοξος.

Να θέλει να σταδιοδρομήσει ως ποιητής στις αυλές των ισχυρών βασιλιάδων.

Να χειροκροτούνται τα έργα του σε όλα τα αμφιθέατρα, από την Ιωνία μέχρι τις Ηράκλειες Στήλες. Ναι, γιατί όχι; «Πρόσεξε, γιατί αυτό το φίδι που κρύβεις στον κόρφο σου μπορεί να γίνει επικίνδυνο, να γυρίσει το κεφάλι του και να σε καρφώσει», μου ψιθύρισε μια φωνή Ερινύας. Εκείνη την ώρα ο χιτώνας του με άγγιξε και τινάχτηκα σα να με είχε χτυπήσει κεραυνός. Εκείνος ήταν απορροφημένος από το ρυθμό και δεν πρόσεξε την αντίδρασή μου.

Ευτυχώς το εργάκι πήγαινε καλά. Είχε τελειώσει και το δεύτερο επεισόδιο. Το βράδυ για να τον ευχαριστήσω πήρα το δεξί του χέρι και το άφησα ν' αναπαυτεί για ώρα στο στήθος μου στο μέρος της καρδιάς. Με κοίταξε περίεργα. Δεν ήξερα αν έλαμπε στα μάτια του η ειρωνεία, ο θαυμασμός ή το μίσος. Ό,τι και να ήταν ήταν τρομακτικό. Έδιωξα το χέρι του βίαια από πάνω μου. Εκείνος έκανε να φύγει σα να μη συνέβαινε τίποτα. Γύρισε, κάπως προσποιητά, για να μου θυμίσει ότι απόψε ήμουν καλεσμένος σ' ένα συμπόσιο όπου θα παρευρίσκεται όλη η διανοήση της Βορείου Ελλάδος.

–Όχι, δεν μπορώ. Έχω κάτι να τελειώσω. Εσύ θα πας;

–Ναι, ξέρω, το κρυφό σου έργο, το τελευταίο, το καλύτερο.

–Μα πώς ξέρεις ότι θα είναι το τελευταίο;

–Όλοι αυτό λένε στα συμπόσια. Μόνο γι' αυτό συζητούν. Πληρώνουν ακριβά για να μάθουν έστω κι ένα στίχο του ακόμα, τον τίτλο, την υπόθεση, κάτι τέλος πάντων.

Τον κοίταξα περίεργα. Στη μοναξιά του κελιού μου νόμιζα ότι αυτό που έκανα δεν αφορούσε κανέναν, τουλάχιστον όχι μετά το τελευταίο χειροκρότημα.

–Πρόσεξε τις παρέες σου, τον συμβούλεψα πατρικά. Θα καταστρέψεις τη ζωή σου και την Τέχνη σου πριν καν αρχίσεις. Κάποιο πρωί θα ξυπνήσεις και τα δάχτυλά σου δεν θα σε υπακούουν. Θα χτυπούν στο ρυθμό των φθηνών μιμοδραμάτων της χθεσινοβραδινής κραιπάλης.

Με κοίταξε σκοτεινά κι έφυγε βιαστικά για να λουστεί και ν' αρωματιστεί για το αποψινό συμπόσιο.

Έμεινα ώρα συλλογιζόμενος αυτό το ταλαντούχο παιδί που θα πάει χαμένο.

Τουλάχιστον δεν είναι πόρνη. Όχι ακόμα, ελπίζω.

Όμως μόλις άνοιξα το γραφτό μου τα ξέχασα όλα. Ο Πενθέας κατηγορεί το Διόνυσο ως θηλυπρεπή και διαφθορέα των γυναικών και απειλεί να του κόψει την πλεξούδα των ξανθών του μαλλιών.

ΙΩΤΑ

Ο μαθητής μου ήρθε καθυστερημένος και κάπως σαν δαρμένος. Τα μάτια του ήταν πρησμένα από την αγρύπνια. Τράβηξα το χιτώνα κι αυτός σωριάστηκε απρόθυμα στα πόδια του. Το κορμί του ήταν μελανιασμένο.

Δεν είπαμε τίποτα. Τον άφησα να γράφει ό,τι θέλει και φαντάστηκα το Διόνυσο να δραπετεύει από τη φυλακή του και είδα το παλάτι του Πενθέα να τρέμει συθέμελα και να παίρνει φωτιά. Στη θέση του φυλακισμένου βρήκαν δεμένο χειροπόδαρα έναν ταύρο.

Ο νεαρός ποιητής μάλλον γράφει τον «Ιππόλυτό» του γιατί δεν συμβουλεύεται καθόλου τα χειρόγραφα μου.

Περάσαμε έτσι την ημέρα χωρίς να πούμε κουβέντα, σε απόλυτη συννεοχή. Το βράδυ έκανε να φύγει. Γύρισε. Μ' ευχαριστούσε με το βλέμμα.

Πήγε κάτι να πει.

–Δεν χρειάζεται, τον έκοψα. Καληνύχτα και όνειρα γλυκά.

Άκουσα την πόρτα να κλείνει πίσω του με ανατριχιαστικό τρίξιμο. Ήξερα ότι εκείνη τη στιγμή δεν θα μου τη συγχωρούσε. Και θα ζητούσε να μ' εκδικηθεί με κάθε τρόπο, σα φίδι κολοβό. Γιατί ήμουνά τόσο απορροφημένος από τον Πενθέα μου που δεν τον πήρα στην αγκαλιά μου να τον παρηγορήσω. Ή έστω να τον μεταχειριστώ σαν πόρνη, όπως ίσως του άξιζε. Σίγουρα θα μπορούσε να το δεχτεί αδιαμαρτύρητα. Όχι όμως αυτό: την απόσταση, την ανωτερότητα, το κενό...

Οι άνθρωποι δεν αντέχουν ν' αντικρίζουν την ουσία. Ιδίως όταν δεν τα πάνε καλά με τον εαυτό τους.

ΚΑΠΠΑ

Την επόμενη μέρα υποσχέθηκα στον εαυτό μου να είμαι ευγενικός απέναντι σ' αυτό το ταλαίπωρο παιδί. Είχα πει να μας φέρουν καρύδια με μέλι, νερωμένο κρασί και σύκα.

Κι εκείνος παρόλο που δεν άγγιξε σχεδόν καθόλου τις λιχουδιές, έβαλε τα δυνατά του και τελείωσε ένα ολόκληρο επεισόδιο.

–Τι θα κάνεις απόψε; τον ρώτησα.

–Μα το λησμονήσατε; Απόψε είναι η εαρινή ισημερία. Πρέπει να πάμε στην κοίμηση της αδελφής του βασιλέως.

–Τι είναι αυτό; Πρώτη φορά το ακούω.

–Έχετε δίκιο, έπρεπε να το σκεφτώ: είστε ξένος στην πόλη. Συγγνώμη, περάσαμε τόσον καιρό μαζί που νοιώθω ότι σας ξέρω από χρόνια.

–Τι είναι αυτή η γιορτή;

–Δεν μπορώ να σας πω. Δεν επιτρέπεται να μιλάμε γι' αυτό.

–Θα έρθω. Για σένα. Για να σε προσέχω.

–Μόνο που πρέπει να διακόψουμε λίγο νωρίτερα σήμερα. Η τελετή αρχίζει μία κλεψύδρα πριν από τη δύση του ήλιου.

Δούλεψε σαν τρελός, σχεδόν λαχάνιασε από την προσπάθεια. Τον άφησα να φύγει πολύ νωρίτερα για να προλάβει να ετοιμαστεί. Εξ άλλου έπρεπε να πάω κι εγώ στις θέρμες, ν' αφήσω τους δούλους να με περιποιηθούν και ν' αλλάξω ρούχα. Απόψε πρέπει να γράψω το επεισόδιο της μεταστροφής του Πενθέα και της μεταμόρφωσής του σε ιερό σφάγιο.

Ο ατμός έμπαινε στα ρουθούνια μου και μου έφερνε μια γλυκειά ζάλη. Μύριζε ευκάλυπτος και δάφνη. Τ' άλλα βότανα δεν τ' αναγνώριζα. Ίσως κέδρος, θυμάρι και κάτι άλλο που δέσποζε σ' όλες τις μυρωδιές κι έμπαινε αργά στο αίμα σα λάδι παγωμένο από τη βαρυχειμωνιά ή σαν το σώμα στο βαρέλι με το παλιό κρασί.

Χέρια επιδέξια με έλουσαν, μου έτριψαν την πλάτη με ξεψείρισαν και μ' έντυσαν μ' ένα κόκκινο χιτώνα με χρυσά σειρήτια που μου είχε στείλει δώρο το απόγευμα ο Αρχέλαος.

«Για την πρόοδο του έργου του» είπε ο αγγελιαφόρος κι εγώ χαμογέλασα κάτω από τη γενειάδα μου που είχε πάρει να μακραίνει.

ΛΑΜΔΑ

Πήγα μάλλον καθυστερημένος. Ο ήλιος κόντευε να κρυφτεί πίσω από το βουνό. Ο διάδρομος που οδηγούσε στην αίθουσα τελετών μου φαινόταν απειλητικός, έτσι όπως φωτιζόταν από τους δαυλούς και μάκραναν οι σκιές και το μετάξι τριβόταν ανάμεσα στα χέρια μου και στο κορμί μου. Τότε κατάλαβα ότι δεν ακουγόταν τίποτα. Τάχυνα το βήμα. Την ορμή έκοψε, με το δάχτυλο στο στόμα για να μ' εμποδίσει να πω ο,τιδήποτε, μια αφύσικα χοντρή γυναίκα μεγάλης ηλικίας, με βαμμένα μαύρα μαλλιά στο χρώμα του κοράκου, ψιμμουθιωμένο πρόσωπο, τελείως λευκό μ' έντονο κοκκινάδι στα χείλη. Τα μάγουλα κι οι σκιές στα μάτια πράσινα. Τα πλούσια ανατολίτικα ρούχα της, κομμάτι φθαρμένα, συγκρατούσε στον αριστερό ώμο μία χρυσή πόρπη σε σχήμα πεταλούδας με πολύτιμες πέτρες στα φτερά. Ο λαιμός της έκανε δίπλες και τα μπράτσα της ήταν φουσκωτά σα μωρού παιδιού. Με οδήγησε στη θέση μου με μία αστεία παντομίμα. Έκανα ώρα να συνηθίσουν τα μάτια μου στο μισοσκόταδο. Γύρω από ένα ανάκλιτρο ήταν αναμμένα κεριά. Πάνω σε πορφυρά καλύμματα γερμένη μια γυναίκα ντυμένη στ' άσπρα. Τα μαλλιά της και τα μάτια μαύρα. Το πρόσωπο άσπρο σα μάσκα. Τα χείλη δεν διακρίνονταν σχεδόν καθόλου. Τα μάτια κλειστά, τα χέρια σταυρωμένα στο στήθος και στα πόδια της το καλάθι ενός μωρού με μια μαύρη κορδέλα. Περνώντας έριξα μια γρήγορη ματιά και είδα με αποτροπιασμό μια παλιά ξεδοντιασμένη κούκλα που της έλειπε το ένα μάτι...

Ο βασιλιάς και η βασίλισσα κάθονται στους υπερυψωμένους θρόνους τους αριστερά. Ένας ζωγράφος προσπαθούσε να τελειώσει τον πίνακά του πριν σωθεί η άμμος στην κλεψύδρα. Πήγα κοντά και κοίταξα. Κάποιος έκανε μια κίνηση να με σταματήσει αλλά αδιαφόρησα. Ήμουν ξένος στην πόλη και είχα κάθε δίκαιο ν' αγνοώ τα έθιμα της Πέλλας. Ο πίνακας παρίστανε τη γυναίκα ως νεκρή και το μωρό στην κούνια να τείνει τα χεράκια του προς το στήθος της.

Γυρνώντας να καθήσω στη θέση μου πρόσεξα το μαθητή μου να παίρνει το χέρι του βιαστικά από το γόνατο του Φίλανδρου. Με κοίταξαν και οι δύο διφορούμενα. Έκανα ότι δεν κατάλαβα. Κάτι μ' ενοχλούσε στη σκηνή. Δεν ήταν ούτε η σιωπή ούτε το συναθροισμένο πλήθος των πιθανών και απίθανων εχθρών μου, ούτε η παλιά αγοραφοβία μου. Κάτι έμενε ανολοκλήρωτο στην ατμόσφαιρα. Κάτι σάπιο, κάτι σαθρό. Τότε κατάλαβα ότι μύριζα τη βρώμα του πρόσκαιρου. Κι η σκέψη μου καθηλωμένη στην ευωδία της αθανασίας δεν την άντεχε.

Ο χρόνος είχε λήξει. Ο ζωγράφος έβαλε βιαστικά την υπογραφή του στο τελάρο, η γυναίκα σηκώθηκε από το ανάκλιτρο με αργές κινήσεις, πήρε την εικόνα, τη σήκωσε με τα δυο της χέρια ψηλά και με τελετουργικό βάδισμα την παρέδωσε στον αδελφό της, το βασιλιά. Αυτός αφού την κράτησε ψηλά να τη δούνε όλοι, διέταξε ν' ανάψουν όλοι οι δαυλοί, να γίνει παμφωτοχυσία στην αίθουσα, να λαμπαδιάσει η πυρά στην εστία... Μετά με μια απότομη κίνηση έσπασε την εικόνα και την πέταξε στη φωτιά.

Τότε όλοι ζητωκραύγασαν, οι οινοχόοι έφεραν κρασί. Τα τραπέζια γέμισαν εδέσματα κι οι συζητήσεις φούντωσαν.

Με πλησίασε ο βασιλιάς.

—Πότε θα τελειώσει το έργο μου;

–Σύντομα.

–Το θέλω στην πανσέληνο. Στα γενέθλιά μου.

–Θα είναι έτοιμο, απάντησα με βεβαιότητα.

Ο αρχιγραμματικός με το μαθητή μου αντάλλαξαν ένα σκοτεινό βλέμμα. Ανατρίχιασα. Κάποιος είχε αφήσει να πέσει από τα χέρια του ένα χρυσό κύπελλο κι έκανε ένα μακρόσυρτο «Ααααα». Εκείνη τη στιγμή βρήκα πώς υπνωτίζει ο Διόνυσος τον Πενθέα και τον κάνει υποχείριό του. Μ' ένα μακρόσυρτο «ααααα», που για να το σημάνουν οι βυζαντινοί αντιγραφείς μου θα τουβάλουν ψιλή και περισπωμένη.

Κινήθηκα προς το μαθητή μου. Χαιρέτησα ευγενικά τον αρχιγραμματικό κι επιτέθηκα χωρίς περιστροφές:

–Τι ώρα θα έρθεις αύριο;

–Δεν ξέρω, τη συνηθισμένη..., απάντησε αμήχανα.

Ο Φίλανδρος έσφιξε το χέρι του στον ώμο του νεαρού, το χρώμα έφυγε από τα μάγουλά του και οι κόρες των ματιών του μίκρυναν.

«Πρέπει να τελειώσω γρήγορα το εργάκι του Αρχέλαου πριν με βρουν καινούργιες συμφορές» σκεφτόμουνα καθώς η τελετάρχης μ' αποχαιρετούσε δίνοντάς μου ένα χρυσό ομοίωμα σε σμίκρυνση της κούνιας του μωρού.

Αν έπρεπε να βρω έναν τίτλο στον πίνακα θα τον έλεγα «Η Κοίμησις της Στειρότητας». Το βρήκα! Ο Πενθέας ανασταίνεται! Ο διαμελισμένος Πενθέας γίνεται Άδωνις και ξανάρχεται στον κόσμο για να φέρει την Άνοιξη! Όμως θέλει πολλή επεξεργασία στην εκτέλεση. Να μη βγει δημαγωγικό ή θρησκόληπτο. Ούτε φλύαρο ούτε δακρύβρεχτο πρέπει να είναι. Όμως κάτι μου λείπει ακόμα!

Ένα βασικό συστατικό, ένας μύθος, κάτι. Θα το βρω.

Όλο το βράδυ έγραφα σαν τρελός. Τα σκυλιά αλυχτούσαν λυσσασμένα. Ο γάτος με κοίταζε στοχαστικός. Ήξερα ότι πλησίαζε το τέλος μου κι έπρεπε να προλάβω να ολοκληρώσω το έργο μου.

MI

Την άλλη μέρα πίεσα τον εαυτό μου ν' ασχοληθεί με το έργο του Αρχέλαου, παρά τη νύστα που βάραινε τα βλέφαρά μου και την κούραση που έλυνε τα μέλη μου σα φαρμάκι.

Υποδέχτηκα τυπικά το συνεργάτη μου και δούλεψα μαζί του χωρίς διάλειμμα μέχρι το σούρουπο. Από καιρού εις καιρόν με κοίταζε ξαφνιασμένος. Ένα μικρό χαμόγελο άνθιζε στην ψυχρή μάσκα του προσώπου του και πάλι έπεφτε στη νάρκη, στο γλυκό ναρκωτικό της δουλειάς και της μάθησης. Τα μέτρα εναλλάσσονταν περίφημα, ο λόγος κυλούσε...

–Δυο μέρες ακόμα και τελειώνουμε, σκέφτηκα φωναχτά. Λάθος μου.

–Βιάζεστε να τελειώνετε μ' αυτό για ν' αφοσιωθείτε στο δικό σας έργο; συμπέρανε επίσης φωναχτά ο μαθητής μου.

–Κι εσύ δεν βιάζεσαι να γυρίσεις στον «Ιππόλυτό» σου;

–Δεν ξέρω... έχω συνηθίσει την παρέα σας. Κι εξάλλου έχω πολλά ακόμα να μάθω, απάντησε διστακτικά.

«Για να τα χρησιμοποιήσεις εναντίον μου» σκέφτηκα.

–Η τέχνη και το ταλέντο δεν κάνουν το συγγραφέα, τον νουθέτησα... Είναι κάτι άλλο, μια στάση ζωής. Ένας άλλος τρόπος ν' αναπνέεις, να βλέπεις τα πράγματα και να οράσαι από αυτά. Μερικές φορές όταν περπατώ αφηρημένος στην εξοχή φοβάμαι μην πατήσω ένα σκαθάρι. Τρέμω την κατάρα των μικρών ζώων...

Εκεί σταμάτησα, γιατί αν συνέχιζα θα του έλεγα κι άλλα που μπορούσαν να παραποιηθούν και να χρησιμοποιηθούν εναντίον μου. Είναι πολύ κουραστικό να μετράς συνέχεια τα λόγια σου μην τύχει και σκοντάψεις στο βράχο της κακίας και της πονηρίας –για να μην πω της μοχθηρίας– των άλλων.

Ρώτησα το μαθητή μου αν θέλει κάτι να πει.

–Κρασί. Νερωμένο, πρόσθεσε.

Το μετάνοιωσα αμέσως. Στρογγυλοκάθησε και πήρε ένα κουτοπόνηρο ύφος. Νόμιζε ο αφελής ότι θα μπορούσε να με παρασύρει στην οινοποσία και να μου αποσπάσει τα μυστικά της ψυχής μου.

Τον κοίταξα τόσο αυστηρά που ήπιε το κρασί του σχεδόν μονορούφι κι έφυγε σαν κυνηγημένος.

ΝΙ

Κοιμήθηκα βαριά. Ξύπνησα καταϊδρωμένος από έναν εφιάλτη. Ήμασταν σ' έναν άλλον τόπο που ο ήλιος φωτίζει αλλόκοτα. Στην οροφή ενός πολυώροφου κτηρίου έχουμε για στέγη μας κάτι σαν κληματαριά με διαφανή σταφύλια στο χρώμα του κεχριμπαριού. Τοίχοι δεν υπάρχουν, όμως το τετράγωνο του δαπέδου είναι χωρισμένο διαγώνια. Προς το μέρος της ανατολής είναι ο μαθητής μου, εγώ διάλεξα –ή μου δώσανε– το δυτικό τμήμα. Το κελί μου ήταν φτωχικό: ένα ξύλινο κρεβάτι, ένα τραπέζι, σύνεργα γραφικής, ένα σκαμνί και τίποτα άλλο. Η κατοικία του νεαρού ήταν πολυτελής. Μα εκείνο που ξεχώριζε ήταν ένα ολόχρυσο δοχείο νυκτός με πολύτιμους λίθους –κυρίως ζαφείρια– κι ανάγλυφη διακόσμηση με θέμα τον Πάνα και τους Σειληνούς. Κοίταξα κάτω από το δικό μου κρεβάτι, σε όλες τις γωνιές... Τίποτα. Στο δικό μου ενδιαίτημα δεν υπήρχε δοχείο νυκτός! «Τι κρίμα!» σκέφτηκα. «Και το πληρώνω τόσο ακριβά!».

Ξύπνησα λουσμένος στον ιδρώτα. Προσπάθησα να ερμηνεύσω το όνειρο. «Ναι, βέβαια, αυτό είναι! Είμαι ήδη νεκρός και δεν το έχω καταλάβει. Πρέπει να προλάβω να γράψω...».

Παρά τις συνήθειές μου, χωρίς να πλύνω το πρόσωπό μου, χωρίς να βάλω κάτι στο στόμα μου κάθησα να γράψω.

Όταν ήρθε ο μαθητής μου είχα τελειώσει την αγγελία του σπαραγμού του Πενθέα κι ετοιμαζόμουν να δω να μπαίνει στη σκηνή η Αγαύη όταν χτύπησε η πόρτα και μπήκε βιαστικός ο νεαρός που ήθελε να γίνει ποιητής. Κοίταξε περιέργως τα σκορπισμένα φύλλα, το μελάνι στα δάχτυλά μου, τ' αχτένιστα μαλλιά και κατάλαβε... Κάθησε απέναντί μου με σταυρωμένα τα χέρια και δε μιλούσε. Δεν άντεξα και τον κοίταξα με μίσος. Τον ζήλευα που ήταν ζωντανός. Το κατάλαβε και δούλεψε απρόθυμα. Το πείσμα μου όμως ήταν τέτοιο που προχωρήσαμε αρκετά. Τελειώσαμε και το τελευταίο επεισόδιο. Έμενε η έξοδος, όπου κάποιος θεός, μάλλον ο Δίας, προλέγει το δοξασμένο μέλλον της γενιάς του ήρωα που θα φτάσει με το σπαθί της μέχρι τα βάθη της Ασίας! –Αύριο τελειώνουμε, είπα. Μετά θα χρειαστώ ένα διάστημα που πρέπει να δουλέψω μόνος μου.

–Λυπάμαι... είπε κι έφυγε χωρίς να διευκρινίσει τι εννοούσε. Κι εγώ δεν τον ρώτησα.

Καινούργιος εφιάλτης. «Φαίνεται ότι από 'δω και πέρα θα μετράω τις νύχτες μου μ' εφιάλτες».

Ήμουν α λέει σ' ένα άδειο σπíti με πολλά δωμάτια, μικρά σα σαρκοφάγοι. Οι τοίχοι λευκοί και διαφανείς κι έβλεπες πέρα ίσαμε τον ορίζοντα, όπου άνθιζε μια χλωρή πόλη του μέλλοντος με μηχανικά σκαθάρια και σιδερένια πουλιά. Το φως ήταν παραπάνω από γαλάζιο, ήταν εκτυφλωτικό. Και τον ουρανό αυλάκωναν χιλιάδες πολύχρωμοι κομήτες. «Τι ωραία!» σκέφτηκα μέσα σ' όνειρό μου. Τώρα επιτέλους έχω το δικό μου σπíti με πολλά ράφια για να βάλω τα βιβλία μου. Στην είσοδο με υποδέχτηκε ο αρχιγραμματικός του βασιλιά. Έφευγε βιαστικός με διάφορους παπύρους κάτω από τη μασχάλη. «Τι καλά! Πάει να πεθάνει, ο τυχερός!».

Ξύπνησα μ' ένα αίσθημα ευδαιμονίας. Παρόλα αυτά αποφάσισα να μην ξανακοιμηθώ πριν τελειώσω το έργο μου. Βγήκα έξω. Κοίταξα τον ουρανό. Μου φάνηκε μαύρος. Έκλεισα τα μάτια, δεν ξέρω για πόσο. Τα ξανάνοιξα κι ο ουρανός ήταν εκτυφλωτικά λαμπρός. Το άρμα του Απόλλωνα σκαρφάλωνε περήφανο τον ουρανό. Έτσι εμπνεύστηκα τη στιχομυθία του Κάδμου και της Αγαύης. Ο γέρος πατέρας τη ρωτάει τι χρώμα έχει ο ουρανός. «Μαύρο» απαντάει η θεοσκοτισμένη. «Για ξανακοίταξε καλύτερα» επιμένει ο παππούς που βλέπει το κεφάλι του εγγονού του στην κορυφή του θύρσου που κρατάει η κόρη του. Η Αγαύη ξυπνάει κι αρχίζει το θρήνο. Πάλι χτύπησε η πόρτα και μπήκε ο μαθητής μου. Δεν έκανα καμία προσπάθεια να κρύψω τα γραφτά μου κι εκείνος καμία προσπάθεια να κρύψει την περιέργειά του. Διάβασε λίγο σιωπηλός.

–Τι είναι αυτό; Γιατί της λέει να κοιτάξει τον ουρανό; Μιλάνε περίεργα. Μήπως είναι καμία καινούργια θεωρία των σοφιστών;

Τον άφησα να δει, από ευγένεια. Ήταν το τελευταίο μας μάθημα και ήθελα ν' απαλύνω την απόλυτα δικαιολογημένη του εχθρότητα απέναντί μου. Όμως δεν ήθελα να του μιλήσω για πράγματα που ούτε εγώ ο ίδιος καταλάβαινα. Παραήταν επικίνδυνο και για τους δυο μας.

Στρωθήκαμε στη δουλειά. Του εξήγησα την τεχνική του «από μηχανής θεού». Απέφυγα να του πω πώς μπορείς να υπονομεύσεις αυτή τη σύμβαση και να κλείσεις το μάτι στο κοινό.

Βάλαμε το Δία να δοξάζει τη γενιά του Αρχέλαου, πάππου προς πάππου. Φτάσαμε και στους απογόνους του που θα περάσουν με το σπαθί τους τον Ευφράτη ποταμό. Ντρεπόμουνα για την κατάντια μου, όμως έκανα τη δουλειά μου όσο πιο ευσυνείδητα μπορούσα. Το ωραίο είναι ότι όλα αυτά θα επαληθεύονταν μια μέρα. Η ιστορία είναι καμιά φορά πιο ειρωνική κι από τον πιο πολυμήχανο ποιητή.

Απαγγείλαμε το εξόδιο άσμα του Χορού μαζί. Το συνηθισμένο δίστιχο για τη ματαιότητα των ανθρωπίνων. Κοιταχτήκαμε. Ήξερα ότι είχα τελειώσει έναν από τους άθλους του Ηρακλή. Όχι όμως τον τελευταίο.

Ο μικρός δάκρυσε.

–Δεν θα μπορούσαμε...

–Όχι, του απάντησα κοφτά. Δεν έχω καιρό. Δεν είχα διάθεση ούτε να του εξηγήσω. Και δεν ήξερα αν θα καταλάβαινε. Τον έβλεπα να φεύγει. Δίστασε στο κατώφλι. Περίμενε μέχρι την τελευταία στιγμή να τον καλέσω να μείνει

κοντά μου απόψε. Όμως εγώ απόψε είχα συνάντηση με την Αγαύη και με κάτι Άλλο που δεν ήξερα τι ήταν.

Ο μαύρος γάτος περισσότερο ευγενής από μένα πήγε να αποχαιρετήσει τον μαθητή μου. Του χαϊδεύτηκε κι εκείνος του ανταπέδωσε το χάδι με την ίδια ζέση που θ' άγγιζε το δικό μου γερασμένο κορμί. Όμως εγώ ήμουν πια αλλού και δεν είχα καιρό για τέτοια. Εξ άλλου φοβόμουν ότι οι αισθήσεις μου ήταν νεκρές κι ότι δεν θα ένοιωθα τίποτα.

ΟΜΙΚΡΟΝ

Ήθελα να κοιμηθώ. Κι είπα στο δούλο μου να μου βράσει ένα αφέψημα με διάφορα βότανα που διώχνουν τον ύπνο. Ήταν πικρό σα φαρμάκι κι έριξα πολύ μέλι για να καταφέρω να το πιω. Στις τελευταίες γουλιές πρόσθεσα και κρασί.

Ο ύπνος απομακρύνθηκε όμως το χέρι έμεινε αργό. Δεν ήξερα πώς να τελειώσω το θρήνο. *Δεν ήξερα πώς πεθαίνει η τραγωδία.*

Έμεινα όλη τη νύχτα ακίνητος χωρίς να σκέφτομαι τίποτα. Νόμιζα ότι όλες οι κλεψύδρες του κόσμου είχαν σταματήσει.

Το πρωί κοιμήθηκα πάνω στα γραφτά μου. Είδα ότι ήμουν σ' ένα άλλο παράξενο μέρος. Σε μια πόλη του μέλλοντος με σπίτια σαν σαρκοφάγους στοιβαγμένες η μία πάνω στην άλλη κι όλες στο χρώμα της στάχτης. Και τα δέντρα ήταν μαύρα και ξερά χωρίς ούτε ένα φύλλο. Μόνο το γρασίδι ήταν πράσινο, αλλά αν πήγαινες να το πατήσεις θα έβλεπες ότι ήταν λόγχες από ορείχαλκο φυτεμένες στο χώμα, σκουριασμένες. Ήλιοι ανέτελλαν από παντού. Δεν υπήρχε ούτε μέρα ούτε νύχτα. Ούτε ίσκιος. Κάθησα κάτω από το δέντρο. Ήρθαν κάτι γειτόνοι και με πλησίασαν. Τα πρόσωπά τους ήταν μάσκες σε διάφορα χρώματα καιμίλαγαν γλώσσες που δεν καταλάβαινα. Ήταν όμως φιλικό κι έδειχναν σεβασμό στο πρόσωπό μου. Εκτός κι αν ήταν αδιαφορία. Όταν έχει ζήσει κανείς με τόσους πανούργους εχθρούς το να περνάει απαρατήρητος του φαίνεται πολυτέλεια.

Ξύπνησα τρομαγμένος. Κόντευε μεσημέρι. Έπεμψα να ειδοποιήσουν τον Αρχέλαο ότι το έργο τελείωσε.

Έστειλε δώδεκα αντιγραφείς να κάμουν πολλά αντίγραφα. Ένας με πήρε παράμερα και προσφέρθηκε να μου αντιγράψει δωρεάν και το άλλο μου έργο το κρυφό.

–Ευχαριστώ πολύ, δεν είναι τίποτα σπουδαίο.

Η αντιγραφή κράτησε επτά μέρες. Τους άφηνα να πηγαινοέρχονται και να κάνουν ό,τι θέλουν. Εγώ λαγοκοιμόμουν. Τις νύχτες έμενα άγρυπνος αλλά δεν έγραφα ούτε μία γραμμή. Δεν ήξερα τι να κάνω. Η παράσταση ορίστηκε να γίνει σ' ένα μήνα. Δεν ήξερα αν θα ήμουν εκεί να την παρακολουθήσω. Και δεν μ' ενδιέφερε καθόλου.

Ήρθε να μ' επισκεφθεί ο μαθητής μου, περίεργος να δει πώς πάει το άλλο έργο.

–Δεν προχωράει, του ομολόγησα. Σκέφτομαι να σκίσω τα γραφτά μου και να τα κάψω.

–Μην το κάνετε αυτό! Δώστε τα μου εμένα να τα φυλάξω!

Τον κοίταξα και γέλασα με την καρδιά μου! Μέσα στην παιδική του αφέλεια είχε ένα πάθος για τα γράμματα που με γοήτευε.

Έβαλα το χέρι μου πάνω από τον ώμο του και τον κάλεσα να πιούμε κρασί. Ανέρωτο. Δέχτηκε με προθυμία. Σα να μην το περίμενε. Ο γάτος μας εγκατέλειψε ορθώνοντας περιφρονητικά την ουρά του. Αντιπαθούσε τη μυρωδιά του κρασιού. Και το μακεδονικό έπεφτε μάλλον βαρύ για τα ρουθούνια του.

ΠΙ

Η φήμη ότι δεν μπορώ να ολοκληρώσω το έργο μου με άφησε ήσυχο όσο διαρκούσαν οι δοκιμές του έργου του Αρχέλαου. Οι εχθροί μου εφησυχασμένοι θα πίστεψαν ότι γέρασα και ξεκούτιανα. Τη διδασκαλία των υποκριτών ανέλαβε ο αρχιγραμματικός με βοηθό του το μαθητή μου. Ο Χορός, πεντηκονταμελής, έκανε πρόβες σε μια αποθήκη σταριού με έναν Χοροδιδάσκαλο εξαιρετικά μικρόσωμο κι ευκίνητο. Έμοιαζε σαν εξωτικό πουλί και κάθε που τον συναντούσα στους περιπάτους μου με χαιρετούσε με υπερβολικό σεβασμό.

Άρχισα τους περιπάτους. Αφού δεν μπορούσα να γράψω έπαιρνα τα βουνά... Έηρθε μήνυμα από την Αθήνα. Ο μεγάλος μου γιος, ο αγαπημένος μου, θα ερχόταν να παρακολουθήσει την επίσημη πρώτη της παράστασης του έργου του Αρχέλαου. Του παρήγγειλα –μέσω του αρχιγραμματικού του βασιλιά– να φέρει μερικές μάσκες και φορεσιές και κοθόρνους που ήλπιζα να χαρίσουν στην «όψι» της παράστασης κάτι από την αίγλη των παλιών παραστάσεων στο θέατρο του Διονύσου.

Ο βασιλιάς ανταποκρίθηκε μ' ενθουσιασμό στην επέμβασή μου αυτή γιατί πίστευε ότι αντιμετώπιζα το γεγονός της παράστασης με συμβατικότητα και δεν έδειχνα την απαιτούμενη θέρμη ενός πατέρα προς το πνευματικό του τέκνο. Όμως εμένα το μυαλό μου ήταν αλλού. Σ' ένα σπαραγμένο κορμί στη μέση μιας ορχήστρας που δεν ήξερα τι να το κάνω.

Μια μέρα που έκανα μία από αυτές τις μακρινές μου βόλτες που χανόμουναι και χρειαζόμουναι τη βοήθεια των χωρικών για να γυρίσω, βρέθηκα σ' ένα αλώνι. Την εποχή του θερισμού. Καταμεσήμερο. Ζέστη και άπνοια. Στάθηκα εκεί, στη μέση, σαν κοντάρι, άνοιξα τα χέρια κι έκλεισα τα μάτια. Δεν ξέρω πόση ώρα έμεινα έτσι. Όταν άνοιξα τα μάτια μου ένα κρυφό αγέρι είχε μαζέψει κάτι στάχια μπροστά στα πόδια μου. Κοίταξα προσεκτικά. Ο ήλιος του απογεύματος με τύφλωνε. Τα στάχια φαίνονταν μαύρα. Έπειτα σα να πήραν φωτιά. Κοίταξα καλύτερα. Έμοιαζαν με ανθρώπινο σώμα. Σπαραγμένο και ξανακολλημένο. «Αυτό είναι! Η Αγαύη ανασυνθέτει το σώμα του σπαραγμένου γιου της». Πηδούσα στον αέρα τραγουδώντας και ουρλιάζοντας. Ένας γαϊδουράκος δε φαινόταν να συμμερίζεται τον ενθουσιασμό μου. Άκουσα πάλι τα σκυλιά. Ήξερα ότι βρισκόμουναι σε καλό δρόμο. Όσο δεν μπορούσα να γράψω ούτε γραφή τα σκυλιά –τα δικά μου σκυλιά– είχανε βουβαθεί. Όμως τώρα δε μ' ένοιαζε καθόλου αν θα πεθάνω. Έφτανε να τελειώσω το έργο μου. Το έργο της ζωής μου.

ΡΩ

Έγραψα μερικούς στίχους που λέει η Αγαύη αναζητώντας ένα-ένα τα μέλη του νεκρού κι ανασυνθέτοντας τη μορφή του γιου της. Τα βρήκε όλα εκτός από το φαλλό και στη θέση κάρφωσε το θύρσο της. Αυτόν που είχε παλουκώσει το κεφάλι του άμοιρου, όταν εκείνη η συφλογιάρρα νόμιζε ότι ο γιος της ήταν λιονταράκι που το είχε σκοτώσει με τα ίδια της τα χέρια. Εκεί σταμάτησα.

Έλειπε κάτι. Κάτι σαν ξόρκι για ν' αναστήσει το νεκρό. Ήμουν μακριά από τις βιβλιοθήκες της Αθήνας για να μελετήσω τους ορφικούς ύμνους και όλες τις παραλλαγές του μύθου του Άδωνι. Εξάλλου δεν δούλευα ποτέ έτσι. Οι στίχοι μου πήγαζαν από μόνοι τους, αβίαστα... Ή δεν έβγαιναν. Όπως και τώρα. Έπρεπε να κάνω μια θυσία. Κάποιος θεός είχε θυμώσει μαζί μου και έπρεπε να τον εξευμενίσω.

Κι επειδή για μένα ο μεγαλύτερος θεός ήταν η Φύση άρχισα πάλι τους μακρινούς περιπάτους. Σε μια φαλακρή κορυφογραμμή έβλεπα ένα κυπαρίσσι μοναχό. «Δε μπορεί, κάπου βυθίζει τις ρίζες του και αντλεί νερό.» Μου πήρε μία μέρα για ν' ανέβω. Πράγματι, στα ριζά του βρισκόταν η είσοδος μιας δαιδαλώδους σπηλιάς με σταλακτίτες και σταλαγμίτες. Σύρθηκα με την κοιλιά πάνω στην υγρή πέτρα. Το φως του δειλινού περνούσε κάπου από την κορυφή. Σα δαυλός. Τεράστια χαντάκια σε σχήμα ορθογώνιο σαν ανοιγμένοι τάφοι. Στους τοίχους συνθήματα γραμμένα με τη φλόγα των κεριών. Ξεχώριζα τα ονόματα του Πάνα, της Αφροδίτης και του Γανυμήδη. Τα μάτια μου πονούσαν από την προσπάθεια. Κάπου έτρεχε νερό. Η απόλυτη ησυχία έδειχνε ότι δεν ήμουν το μόνο πλάσμα στη σπηλιά. Όμως είχα ξεπεράσει το όριο του φόβου. Η ζωή μόνο την περιέργεια πια μπορούσε να μου προκαλέσει. Μέχρι να τελειώσω το έργο μου. Μετά θα κλείσω τα μάτια και θα της γυρίσω την πλάτη μου για πάντα.

ΣΙΓΜΑ

Κοιμήθηκα αμέσως. Μου θύμιζε τη σπηλιά μου στη Σαλαμίνα κι ένοιωθα ασφαλής όπως στη μήτρα της μητέρας μου, που έκανε πολύωρες προσπάθειες η μαμμή για να με πείσει να βγω. Ήξερα τον αγώνα της ζωής που με περίμενε και δε βιαζόμουνα καθόλου να δω το στίβο.

Το όνειρο ήρθε πάλι και μου χαρίστηκε. Είμασταν πάλι σ' αυτή την παράξενο πόλη. Όμως αυτή τη φορά οι γείτονές μου είχαν επιδοθεί με ζήλο στην καλή προσπάθεια να με διασκεδάσουν. Εμένα, τους εαυτούς τους ή κάποιον άλλον, το Θεό ίσως, δεν ξέρω... Ας υποθέσουμε ότι όλα αυτά γίνονταν για χάρη μου. Είναι περισσότερο κολακευτικό. Έστησαν λοιπόν ένα θέατρο: ένα τεράστιο άσπρο πανί ανάμεσα στο μοναδικό δέντρο και την πολύ-κατοικία. Το τεντώνουν και πίσω βάζουν τους πυρσούς. Το σκηνικό είναι ζωγραφιστό: ένα παλάτι δεξιά και μια καλύβα αριστερά. Η μεγάλη έκπληξη όμως είναι οι υποκριτές: είναι από ξύλο και βαμμένο δέρμα! Δεν ξέρω πώς, αλλά βρίσκομαι πίσω από το πανί να κάνω όλες τις φωνές, σε μια γλώσσα που δεν γνωρίζω, σε ένα έργο που φαίνεται ότι είχα γράψει κάποτε εγώ. Οι θεατές ήταν ενθουσιασμένοι. Όμως σ' αυτή την πόλη δεν χειροκροτούσαν. Έμεναν καθηλωμένοι να κοιτάνε το πανί μέχρι να ξαναρχίσει η άλλη παράσταση. Εξάλλου εκεί δεν νύχτωνε και δεν είχαν την ανάγκη να κοιμηθούν. Εκτός κι αν κοιμούνταν μ' ανοιχτά τα μάτια.

Ξύπνησα στην υγρή σπηλιά. Ένα φίδι κοιμόταν κουλουριασμένο στα πόδια μου. Έμεινα ακίνητος κι έκλεισα τα μάτια προσπαθώντας να ερμηνεύσω το όνειρό μου. Αν αυτή η περίεργη πόλη ήταν ο Κάτω Κόσμος φαίνεται ότι ούτε ο θάνατος δε θα με γλίτωνε από την ιερή μανία του θεάτρου (συμπέρασμα πρώτο). Συμπέρασμα δεύτερο και πιο πρακτικό: δεν πρέπει ν' αποφύγω τις κοινωνικές εκδηλώσεις και συνεστιάσεις. Κάτι θ' ακούσω εκεί που θα με βοηθήσει να τελειώσω το έργο μου. Λαγοκοιμήθηκα ώρα πολλή. Όταν σηκώθηκα ήταν μεσημέρι και τέσσερα φίδια έπιναν νερό από μια μικρή πράσινη λίμνη.

TAY

Κατεβαίνοντας το βουνό με κυνήγησαν κάτι σκυλιά. Αλλά από μακριά. Δεν πλησίασαν. Όταν έφτασα στο κελί μου βρήκα τους αγγελιαφόρους του αρχιγραμματικού να με περιμένουν. Μ' έψαχναν από χθες, γιατί απόψε λέει έχει καλεσμένους στο σπίτι του κάτι περιηγητές που έρχονται από την Αίγυπτο, «πολύ μορφωμένους ανθρώπους και η παρουσία μου θα κοσμούσε τη συντροφιά τους!». Τόσο κομψά το διατύπωσαν. Δέχτηκα αμέσως, προς μεγάλη έκπληξη των ταχυδρόμων που είχαν εντολή να μη μ' άφηναν ήσυχο αν δεν μου αποσπούσαν τη συγκατάθεση. Έπεσα να κοιμηθώ έναν ήσυχο απογευματινό ύπνο χωρίς ονείρατα.

Το σούρουπο ένας δούλος με περίμενε υπομονετικά με μια χρυσοστόλιστη στολή ανατολίτη πρίγκηπα να με συνοδεύσει στις θερμές να με λούσει, να με χτενίσει και να με ντύσει.

Ένοιωθα ελαφρός σα να είχε φύγει μία πέτρα που κρεμόταν από το λαιμό μου μια ολόκληρη ζωή. Ήμουν ευγενικός και εύχαρις και χαιρετούσα όλους όσους συναντούσα, ακόμα κι αυτούς που δε γνώριζα. Μερικοί με κοιτούσαν παράξενα κι άλλοι έκαναν μεταξύ τους νόημα ότι τρελάθηκα, όταν νόμιζαν ότι τους είχα γυρισμένη την πλάτη και δεν έβλεπα. Όμως εγώ σήμερα έβλεπα τον κόσμο σφαιρικά γύρω από το κορμί μου. Σα να ήταν το σώμα μου ένας γιγαντιαίος οφθαλμός ή μάλλον χιλιάδες κυψελωτά μικρά μάτια που το καθένα μου έδινε τη δική του ψηφίδα του κόσμου.

Ήξερα ότι πλησίαζε η ώρα ν' αποχωριστώ το σώμα μου και δε μ' ένοιαζε καθόλου. Και δε σκεφτόμουν ούτε καν το έργο μου. Ήξερα ότι κάποιος άλλος σκέφτεται για μένα. Ένας Κοινός Νους μέσα στον οποίο κολυμπάνε τα φτωχά μυαλά μας σαν τα ψάρια στο ενυδρείο.

Κοίταξα τις ιώδεις γάζες του ηλιοβασιλέματος και νοστάλησα ξαφνικά την Αθήνα. Ήταν γραφτό μου να πεθάνω μακριά της.

ΥΨΙΛΟΝ

Το δείπνο ήταν εξάισιο. Πλούσια και ευφάνταστα μαγειρεμένο. Κάποιες συνταγές ήρθαν κατευθείαν από την Αίγυπτο. Μαζί με τους παράξενους ταξιδιώτες, τυλιγμένους στα ευωδιαστά μυρωδικά. Βαριά και πρωτόγνωρα για την αθηναϊκή μου μύτη. Ειδικά ενδιαφέρθηκα για ένα που φορούσε ο πιο ηλικιωμένος και θηλυπρεπής από τους τρεις, που ήταν τόσο μαλλιαρός και φαλακρός ταυτόχρονα που αν τον έβλεπε ο Αριστοφάνης θα τον έβαζε οπωσδήποτε σε μια κωμωδία του. Φτάνει να μη σατίριζε εμένα! Ο καυμένος ο Αριστοφάνης! Περνούσε ώρες ν' απομνημονεύει τους στίχους μου έναν προς έναν. Κι έπειτα σκάρωνε ευφάνταστες –οφείλω να το ομολογήσω– παρωδίες των δραμάτων μου που τις παρουσίαζε στους αγώνες κωμωδίας. Αν δεν με φθονούσε τόσο θα έλεγα ότι τα αισθήματά του προς το άτομό μου έχουν την ορμή και το μίσος εκατό ερώτων!

Αλλά ας επανέλθουμε στην εξωτική συντροφιά μας. Ρώτησα λοιπόν το φαλακρό μαλλιαρό –ή μάλλον το μαλλιαρό φαλακρό– πώς λένε το άρωμα που φοράει. Εκείνος έβγαλε αμέσως από τον κόρφο του μία αρωματοθήκη από ελεφαντόδοντο με ασημένιο καπάκι και μου το χάρισε με μια μεγάλη θεατρική κίνηση απαγγέλλοντας δυνατά το όνομα του αρώματος: «το μυστικό της ερήμου, άρωμα που φορούσαν οι Φαραώ όταν πήγαιναν να συναντήσουν την καλή τους».

Είπαν πολλά εκείνο το βράδυ. Εγώ όμως ένα συγκράτησα: το μύθο του Όσιρι. Ήταν η ψηφίδα που έλειπε από το μωσαϊκό μου. Τώρα το έργο ήταν ολόκληρο στο μυαλό μου κι ακούσε λίγος χρόνος για να το καταγράψω.

Έπειτα ας με κάνουν ό,τι θέλουν. Ας ρίξουν το κορμί μου στα σκυλιά. Το έργο μου, έστω και κολοβό, έστω και κακοαντιγραμμένο θα με φέρει πολλές φορές στη σκηνή των θεάτρων του Κόσμου σε γλώσσες που δεν ξέρω και κανείς δεν έχει ακόμα ακούσει να μιλιούνται. Όμως μέχρι τότε, υπομονή!

Ας γυρίσουμε στην ιστορία μας: η Ίσιδα «οργώνει» μεταφορικά την Αίγυπτο για να περισυλλέξει τα κομμάτια του αδελφού της, του Όσιρι, τον οποίο ο «κακός» θεός Σεθ παγίδευσε μέσα σε μια σαρκοφάγο και τον κατασπάραξε σκορπώντας τα μέλη του σε όλη τη χώρα που διασχίζει ο Νείλος. Η Ίσιδα πρέπει να μαζέψει όλα τα κομμάτια του για ν' αναστήσει το θεό και να επανέλθει η κυριαρχία του φωτός, η Άνοιξη, στη γη. Τα βρίσκει όλα εκτός από το φαλλό, που τον έχει φάει ένα ψάρι που ονομάζεται οξύρρυγχος. *(Τι ειρωνική που είναι η ζωή! Κάποια από τα έργα μου, ανάμεσά τους και οι «Βάκχες» θα βρεθούν σ' έναν πάπυρο σε μια πόλη της Αιγύπτου που λέγεται Οξύρρυγχος! Και από τον πάπυρο θα λείπει το κομμάτι της ανασύνθεσης του Πενθέα).* Η Ίσιδα ανασυνθέτει και αναπλάθει τον Όσιρι, του εμφυσά ζωή χτυπώντας τα φτερά της και σμίγει τελετουργικά μαζί του για ν' αποκτήσει το γιο τους τον Ωρο, οπότε κι ο Όσιρις αφού έχει πλέον διάδοχο γίνεται βασιλιάς του Κάτω Κόσμου.

Ένας άλλος από τους περιηγητές πήρε το λόγο, πολύ αδύνατος, με μαύρα μαλλιά και γαμψή μύτη και μας πληροφόρησε ότι:

-Ο Όσιρις ανήκει στην αλυσίδα των γονιμολατρικών θεών, των οποίων ο θάνατος και η ανάσταση συμβολίζει το σπόρο που θάβεται και ξεφυτρώνει μια νέα ζωή. Η λατρεία αυτών των θεών και η θυσία τους εξασφαλίζει την ευφορία των αγρών, την ευκαρπία των δέντρων και τη γονιμότητα των ανθρώπων.

Τέλειωσε κάπως απότομα, κοίταξε γύρω του αμήχανα σα να μη βλέπει πολύ καλά κι οι παρευρισκόμενοι χειροκρότησαν.

Ανάμεσά τους κι ο τρίτος περιηγητής, ένας ροδομάγουλος παχουλός νεαρός που συνέχεια γελούσε, όταν δεν μιλούσε για φαγητά ή δεν περιέγραφε φανταστικά όργια, ή δεν προσπαθούσε να εξηγήσει καινούργιες ερωτικές στάσεις, άρτι εισαχθείσες κατευθείαν από την Ανατολή!
Δε βιαζόμουνα να γυρίσω στο κελί μου. Η τραγωδία ήταν εκεί και με περίμενε.

ΦΙ

Ξύπνησα την άλλη μέρα μ' ελαφρύ το κεφάλι και καθαρό το μυαλό. Ήπια κρύο νερό από τη στάμνα κι άρχισα να γράφω. Οι λέξεις κυλούσαν σαν ποτάμι. Κι ο ρυθμός, το μέλος, η σύνθεση των φωνών και των κινήσεων, η «όψις» ήταν ζωντανά μπροστά στα μάτια μου καθώς το μελάνι έτρεχε στο χαρτί και μουτζούρωνε τον αντίχειρά μου. Όταν τελείωσα ήξερα πως δε θα δω αυτό το έργο μου στο θέατρο του Διονύσου. Ούτε πουθενά αλλού άλλωστε. Μεθαύριο ήταν η επίσημη πρώτη της παράστασης του έργου του Αρχέλαου και την επομένη θα με τρώγανε τα σκυλιά.

Το μεσημέρι πέρασε να με δει ο πρώην μαθητής μου. Από το ύφος μου κατάλαβε ότι είχα τελειώσει. Μου ζήτησε να το αντιγράψει. Του αρνήθηκα.

Φεύγοντας μου είπε με κακία:

—Ο Αρχέλαος πιστεύει ότι δεν έδωσες την απαιτούμενη προσοχή στο έργο του. Αν η παράσταση δεν αρέσει και δεν καταχειροκροτηθεί από τους ειδικούς που θα έρθουν από την Αθήνα θα έχεις άγριο θάνατο. Κάθε βράδυ πριν ταΐσει τα σκυλιά του τα βάζει να μυρίσουν τα ιδρωμένα σου ρούχα!

Δεν τον ξαναείδα. Κάποιος μου είπε ότι τ' όνομά του —ή το παρατσούκλι του, δεν ξέρω— ήταν Οπισθόβουλος.

Αντέγραφα το έργο μου όλο το απόγευμα και μέχρι αργά το βράδυ. Λίγο μετά που βγήκε το φεγγάρι, που ήθελε δυο μέρες για να γεμίσει, μού τελείωσε το μελάνι. Πίεσα τον εαυτό μου να φάει κάτι και να κοιμηθεί. Με περίμενε μια μακριά μέρα.

ΧΙ

Μόλις μπήκε ο γιος μου, πριν προλάβει να μου πει ο,τιδήποτε, κρεμάστηκα στο λαιμό του –ήταν βλέπεις ψηλότερος από μένα.

–Άκουσέ με προσεκτικά. Τα πράγματα εδώ δεν είναι καλά· θα ετοιμαστείς για τη φυγή σου. Πρέπει να φτάσεις σώος στην Αθήνα με το τελευταίο μου έργο, τις «Βάκχες». Θα πάρεις και το γάτο μαζί σου, καλά κλεισμένο σ' ένα ξύλινο κουτί, με τρύπες στο πλάι για ν' ανασαίνει. Αύριο στο θέατρο θα καθήσεις στην πρώτη σειρά του άνω διαζώματος, στο πλάι, προς την έξοδο. Μόλις βγει ο «από μηχανής θεός» θα φύγεις απαρατήρητος. Θα τρέξεις και δεν θα κοιτάξεις πίσω σου ό,τι κι αν ακούσεις. Ξεκουράσου τώρα. Σήμερα το απόγευμα κι όλη τη νύχτα θ' αντιγράψουμε.

–Μα είμαι καλεσμένος απόψε. Έχει έρθει όλη η καλή Αθήνα για την επίσημη πρώτη παράσταση του τελευταίου σου έργου. Ακόμα κι εκείνες οι δύο εταίρες που σε μισούν και διαδίδουν διάφορα εις βάρος σου. Στολισμένες στα κόκκινα και στα χρυσά. Δεν μπορώ να χάσω τέτοια σπάνια ευκαιρία για γλέντι.

–Θα σε δικαιολογήσω εγώ. Θα στείλω ένα δούλο να πει ότι είσαι αδιάθετος, ότι έχεις πυρετό. Ότι ίσως έχεις μια κολλητική αρρώστια. Θα σ' αφήσουν ήσυχο. Κι εσένα κι εμένα... Οι εταίρες είπες ότι ήρθαν ντυμένες στα κόκκινα; Θα σκοπεύουν να μετοικήσουν στην Πέλλα τώρα στα γεράματα. Η μία θα κάνει θραύση ως αρχιμαγείρισσα. Οι συνταγές της κυκλοφορούν σ' όλα τα καλά σπίτια του Λυκαβηττού. Οι δούλες τις αντιγράφουν με μανία και τις πωλούν στη λαχαναγορά. Η άλλη θα διαπρέψει στο κουτσομπολιό και στις ραδιουργίες. Έχουν πολλά αντρόγυνα να χωρίσουν, πολλές φίλιες να σπάσουν και πολλοί πρώην αγαπημένοι να γίνουν ορκισμένοι εχθροί... Και μετά από αυτό το χαρούμενο διάλειμμα –ελπίζω να διασκέδασες αρκετά– θα στρωθούμε στη δουλειά.

–Μα, είπες ότι πρέπει να ξεκουραστώ πρώτα.

–Έλα, θα ξεκουραστείς στην Αθήνα. Δεν έχουμε καιρό.

ΨΙ

Ήταν όλοι εκεί. Το θέατρο κατάμεστο βούιζε σα μελισσομάνι. Μπήκα την τελευταία στιγμή λίγο πριν αρχίσει, σπάζοντας το πρωτόκολλο. Ο βασιλιάς ήτανε εκεί, καθισμένος στο θώκο και μετά την είσοδό του απαγορευόταν αυστηρά να μπει κάποιος από τις παρόδους, εκτός από το Χορό. Το πλήθος με χειροκρότησε θερμά κι οι εχθροί μου στις πρώτες σειρές ξίνισαν τα μούτρα τους. Ο βασιλιάς μου έκανε χώρο δίπλα του. Όμως αρνήθηκα ευγενικά.

–Συνήθως παρακολουθώ την παράσταση από τη δέκατη τρίτη σειρά.

Η υπεύθυνη τελετάρχης με τη χρυσή καρφίτσα σε σχήμα πεταλούδας με οδήγησε στη θέση που της υπέδειξα αφού έστειλε κάποιον ατυχή πιο χαμηλά για να μη διαμαρτύρεται. Ήξερε αυτή καλά την τέχνη της ισορροπίας. Λένε ότι είχε ένα κιτάπι, όπου είχε φακελλώσει τον καθένα ανάλογα με τις φιλίες και τις έχθρες του. Και μόνο όταν ήθελε να διασκεδάσει –τις σπάνιες φορές που την έπιανε το παιδικό της– έβαζε δύο πρώην εραστές να καθήσουν δίπλα-δίπλα με τους καινούργιους συντρόφους τους. Τότε γελούσε σαν κοριτσάκι που έχει κάνει μία μεγάλη αταξία ή έχει ρίξει κάποιο ζουζούνι στη χύτρα που βράζει το φαΐ.

Ο διευθυντής σκηνής, ένας αρειμάνιος τύπος με βαριά μουστάκα, γνωστός κλέφτης στα ζάρια και λαθρέμπορος παπαρουνόσκονης, χτύπησε τρεις φορές ένα μπακίρι για να δώσει το σύνθημα ν' αρχίσει η παράσταση.

Ήμουνα απαθής. Σα να έβλεπα το έργο ενός άλλου. Σα να παρακολουθούσα –ταπεινός περιηγητής σε άλλη χώρα– ένα θέαμα αλλόκοτο σε μια γλώσσα που δεν καταλάβαινα.

Οι εικόνες και οι ήχοι εναλλάσσονταν γρήγορα. Και λίγο πριν εμφανιστεί ο Δίας «από μηχανής» τον είδα: ένας μαύρος άγγελος με κεχριμπαρένια φτερά κατέβηκε από το λογείο, διέσχισε την ορχήστρα, ανέβηκε τα δεκατρία σκαλιά του κεντρικού διαζώματος, με πήρε από το χέρι και με σήκωσε ψηλά, σαν μια πηχτή νεφέλη πλεγμένη από αφρό κυμάτων. Κανείς δεν διαμαρτυρήθηκε ότι του κόβω τη θέα κι από 'κει κατάλαβα ότι ήμουν αόρατος, κι εγώ κι ο άγγελός μου. Είδα από ψηλά την έξοδο του Χορού, τα χειροκροτήματα, τις κολακειές, τους εχθρούς μου να διαφωνούν με μεγάλες χειρονομίες. Ο Αρχέλαος έδειχνε τρισευτυχισμένος. Κάλεσε όλο το λαό σε μεγάλη γιορτή στην Αγορά, όπου περίμεναν στρωμένα τραπέζια με κάθε λογής τερψιλαρύγγια. Και ο οίνος έρρεε άφθονος. Το πρωί τους βρήκε όλους εκεί με πονοκέφαλο και βαρύ στομάχι.

Με την πρώτη ακτίνα του ήλιου ο άγγελος με αποχαιρέτησε και μου είπε ότι τον λένε Ωρο.

ΩΜΕΓΑ

Ανέβηκα όλη μέρα το βουνό. Ένα σπλαχνικό αεράκι παραπλανούσε την όσφρηση των σκυλιών σκορπώντας τη μυρωδιά του ιδρώτα μου σε διάφορες κατευθύνσεις. Πού και πού ένα σύννεφο έκρυβε τον ήλιο κι ένα φυλλαράκι είχε κρατήσει αρκετή δροσιά ώστε να ξεδιψάσω. Οι πεταλούδες πετούσαν γύρω μου ξένοιαστες. Οι σαύρες με αποχαιρετούσαν. Οι ακρίδες είχαν σταθεί σε θέση προσοχής. Μόνο κάτι χρυσόμυγες έδειχναν να μη νοιάζονται τσιμπολογώντας αδιάκοπα κάτι παραγινωμένα απίδια.

Φθάσαμε στην κορυφή του φαλακρού βουνού με το κυπαρίσσι λίγο πριν ανατείλει τ' ολόγιομο φεγγάρι. Το έμπα της σπηλιάς έχασκε φωτεινό, σα να καιγόταν ήσυχα με μια γαλάζια φλόγα. Δεν ξέρω πόση ώρα έμεινα εκεί ακίνητος κάτω από ένα κυπαρίσσι με τα χέρια ανοιγμένα. Κι όταν η σκιά της γης άρχισε να πέφτει πάνω στη σελήνη άκουσα τα σκυλιά να λαχανιάζουν στον ανήφορο.

Όταν το φεγγάρι ξαναφάνηκε τέσσερα σκυλιά –άσπρα με μαύρες βούλες– με είχαν κατασπαράξει, τέσσερα φίδια –γαλάζια με πράσινα μάτια– που είχαν βγει από τη σπηλιά δάγκωσαν τα σκυλιά και τα θανάτωσαν με το δηλητήριό τους. Τέσσερις αετοί με μαύρο λοφίο κατέβηκαν και άρπαξαν με τα νύχια τους τα φίδια ζωντανά για να τα μεταφέρουν στα τέσσερα σημεία του ορίζοντα, περνώντας για μια στιγμή μέσα από τον ολοστρόγγυλο δίσκο του φεγγαριού, που έμοιαζε ψεύτικος, σα σκηνογραφία.

ΤΕΛΟΣ.